

بسمه تعالی

خلاصه مذاکرات نشست مجازی مطالبات متخصصان آب و محیط زیست از رییس جمهور آینده

(جلسه ۴۴ ام اتاق گفتن آب ؛ جلسه شماره ۱ آسا)

بستر اصلی برگزاری: پلتفرم کلاب هاوس، ۲۷ خردادماه ۱۴۰۰

پخش زنده همزمان: اینستاگرام خانه آب ایران

سلسله گفت و گوهای آسا
آب، سرزمین، انرژی

۱

مطالبات متخصصان آب و محیط زیست
از رییس جمهور آینده

ClubHouse
آب سرزمین انرژی
پخش زنده در اینستاگرام خانه آب ایران:
@IranWaterHouse

مهمانان:

 مصیب نظری متخصص مسائل آب و محیط زیست	 مهری اتنی‌عشری مدیر ملی طرح حفاظت از تالابهای ایران	 عیسی بزرگزاده متخصص حوزه آب و محیط زیست	 مریم زارع مدیر مسئول	 سید یوسف مرادی مدیرکل بنیاد حمایت از محیط زیست ایران
 علی مریدی مدیرکل دفتر آب و خاک سازمان محیط زیست	 محمد حب وطن سرپرست مرکز امور اجتماعی وزارت نیرو	 محمدحسین حسن‌زاده عضو هیات رئیسه اتاق گفتن آب	 احمد محسنی پژوهشگر اجتماعی حوزه آب و کشاورزی	 سید امیر ترابی رئیس اندیشکده زیست‌پدیری شهری

مدیران گفت‌وگو:

 آرمین نوربخش فعال حوزه آب و محیط زیست	 سیدماشتم افضل‌پروجنی کارشناس منابع آب
---	---

پنجشنبه ۲۷ خرداد ۱۴۰۰
ساعت ۲۰ تا ۲۲
Clubhouse

در ابتدای جلسه، اعضای اصلی پنل نشست متخصصان آب و محیط‌زیست نظرات و مطالبات خود را از رییس جمهور آینده به شرح زیر بیان کردند.

آقای دکتر احمد محسنی:

بخش آب کشور روز به روز با چالش‌های مختلفی رو به روست. مهم‌ترین این چالش‌ها عبارت‌اند از وابستگی امنیت غذایی و اشتغال به آب، مهاجرت ناشی از خشکسالی و کم‌آبی در کشور و جابجایی جمعیت، رقابت روزافزون کشورهای همسایه و استان‌های داخلی برای آب، وجود منازعات و تنش‌های اجتماعی، وجود ظرفیت سازمانی و نیروی انسانی ضعیف برای مدیریت حل تعارض این منازعات و تنش‌ها، نبود یک عزم جدی در مدیریت آب بین مردم، عدم مشارکت جدی بهره‌برداران و کشاورزان در تصمیم‌گیری‌های کلان کشور، عدم اعتبار برای اصلاح کمبود آب، عدم برنامه مشخص برای آموزش و تعادل‌سازی بهره‌برداران و تغییر رفتار کشاورزان در غالب نهادهای جمعی و تشکلهای، اجرای ناقص پروژه‌ها و طرح‌های کلان. اگر منازعات و تنش‌های آبی که مهم‌ترین مسئله اجتماعی است و امنیت کشور را در آینده تهدید خواهد کرد، حل و مدیریت نشود، آب از یک موضوع محیط‌زیستی به مسئله سیاسی و امنیتی تبدیل خواهد شد. بنابراین، ساختار سازمانی و حکمرانی باید در این جهت قرار بگیرند. ظرفیت‌سازی سازمانی و نیروی انسانی برای مدیریت تعارضات، تقویت دیپلماسی آب در سطوح بین‌المللی، ایجاد سازمان تنظیم مقررات با حضور همه ذی‌نفعان، تغییر ساختار شورای عالی آب، ایجاد نهادهای گروهی از سطوح محلی و کشاورزان، تغییر ساختار در بخش حوضه‌ای، توانمند شدن مدیران در سطح استانی، بهبود دانش کشور در حل مدیریت بخش آب کشور از جمله مواردی است که از دولت آینده باید مطالبه بشود.

ذکر این نکته ضروری است که به دلیل وسیع‌بودن حوزه‌های مرتبط با آب و محیط‌زیست، نیاز به برگزاری جلسات تخصصی‌تری البته با حفظ یکپارچگی و با هدف جمع‌بندی وجود دارد. مباحثی نظیر تغییر اقلیم، نرخ جمعیت، پیامدهای انتقال آب بین حوضه‌ای، جانمایی جمعیت و صنایع همگی مرتبط به مباحث اجتماعی است. در این زمینه نکته قابل توجه چگونگی اولویت‌دهی و تقدم و تاخر این موارد برای دولت آینده است. در این میان نکته مغفول مانده تا بحال، دخالت بیش از اندازه دولت در مدیریت منابع آب است که باید مشارکت مردم در این بخش را افزایش داد که دولت بعدی باید نحوه و چگونگی جذب مشارکت مردم را مورد بررسی قرار دهد.

آقای مهندس مصیب نظری:

عدم ارائه و نداشتن برنامه ویژه درباره محیط‌زیست توسط کاندیداهای ریاست جمهوری جای نازحتی است. از دولت آینده باید مواردی از قبیل داشتن برنامه و رویکرد محیط‌زیستی، همگرایی داخلی و خارجی برای حل بحران‌های محیط‌زیستی، ارزیابی اثرات زیست‌محیطی، اجرای دستورالعمل‌های زیست‌محیطی، توسعه اقتصاد سبز، توسعه

اشتغال‌زایی براساس فناوری اطلاعات، تقویت شهرداری‌ها و رابطه تعاملی دولت با NGO ها را مطالبه کرد. همچنین، باید توجه بشود مواردی که در حوزه مدیریت محیط‌زیست نیاز به برنامه‌ریزی دارند، در اسناد بالادستی نظیر اصل پنجاهم قانون اساسی، سیاست‌های کلی، برنامه ششم توسعه و سند چشم‌انداز دیده شده‌اند اما نیاز به انجام آسیب‌شناسی برای اینکه بررسی شود چرا به آن‌ها عمل نشده است، وجود دارد. در این راستا، متأسفانه هم دولتمردان و هم نمایندگان مجلس شورای اسلامی به اغلب موارد، نگاه کوتاه‌مدت دارند؛ این در حالی است که مسائل محیط‌زیستی نیاز به نگاه بلندمدت دارند. مسئله بعدی مشکلات ساختاری محیط‌زیست کشور است که حوزه برنامه‌ریزی محیط‌زیست در کشور به صورت واگرا در چند دستگاه شامل سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان جنگل‌ها و سازمان امور اراضی دنبال می‌شود که باید در قالب ساختار جدید به سمت برنامه‌ریزی همگرا در این حوزه حرکت کرد.

آقای دکتر عیسی بزرگ زاده:

از دولت آینده انتظار می‌رود که به آب نگاه سیاسی نداشته باشد زیرا که آب و محیط‌زیست یک سامانه تخصصی است نه سیاسی و بهتر است از طیف وسیعی از افراد در بدنه مدیریت آب کشور استفاده شود. باید توجه داشته باشیم که ساختار اقتصادی ایران از ۵ سال قبل از انقلاب تا کنون، تغییری نکرده است و تا زمانی که ساختار اقتصادی در کشور تغییر نکند، تنها تغییر دولت‌ها، ساختار و وضعیت دیگر بخش‌ها را از جمله تغییر نقش دولت، بخش خصوصی و مردم دچار تحول نخواهد ساخت. باید توجه داشته باشیم که دولت قبلی با شعار محیط‌زیست و نجات دریاچه ارومیه بر سر کار آمد که شاهد وضعیت فعلی هستیم، حال که در این انتخابات هیچ‌کدام از کاندیداها به محیط‌زیست توجه ندارند و همه شعارهایشان اقتصادی است، محیط‌زیست چه وضعیتی خواهد داشت؟ اگر این مشکلات اقتصادی با مدیران ناکارآمد ترکیب شوند که نتوانند به درستی در کشور اشتغال ایجاد کنند، نتیجه‌اش تخریب محیط‌زیست خواهد بود؛ اتفاقی که تقریباً در همه دولت‌های قبلی اتفاق افتاده است. باید دقت کنیم که دیگر در کشور تخصیص نداریم و باز تخصیص جای آن را گرفته است که ناچار باید به سمت کاهش سهم کشاورزی و افزایش سهم صنعت و خدمات آن هم از نوع سبز حرکت کنیم. منطقه سیستان در کشور و دبی امارات تقریباً میزان بارش یکسان ۵۰ میلی‌متری دارند که در سیستان طرح با الگوی توسعه مخرب ۴۶ هزار هکتاری اجرا می‌شود ولی در دبی هر روز بر تعداد دفاتر بازرگانی و خدماتی، گردشگری و ... افزوده می‌شود. باید در کشوری که ۸۴ درصد آن خشک و نیمه خشک است، تصمیم گرفته شود که آیا توسعه آن بر پایه کشاورزی باشد یا بر پایه صنعت و خدمات. باید تصمیم گرفته شود که آیا فرزندانمان کشاورز و دامدار بشوند و یا تکنسین و تاجر. کشاورزی شغل شریفی است اما تجربه ۵۰ ساله کشور نشان می‌دهد که این کشور بضاعت این کار را ندارد.

خانم دکتر مریم زارع:

وجود دستگاه و مدیران دغدغه‌مند و آگاه در مسایل محیط‌زیستی، ایفای درست نقش دولت و سازمان محیط‌زیست، وجود مدیران کارآمد، توجه به حقابه تالاب‌ها، تقویت دیپلماسی آب، توجه به محیط‌بان‌ها، بررسی سدسازی بی‌رویه و موضوع مدیریت یکپارچه مسایل محیط‌زیستی در کشورمان حتما باید در راس کارهای دولت قرار گیرد. همچنین، باید علاوه بر درخواست این موارد از دولت بعدی، ما هم به عنوان پژوهشگران این حوزه مطالبه‌گری این موارد در جامعه را به کمک سازمان‌های مردم‌نهاد جلو ببریم. از موارد حائز اهمیت در بخش کشاورزی، اصلاح الگوی کشت و اصلاح الگوی آبیاری است که باید در کنار آمایش سرزمین مورد توجه قرار گیرد.

آقای مهندس محمد حب وطن:

دولت آینده باید بپذیرد که مسئله آب عرصه بسیار سختی است و این خاص کشور ایران هم نیست و در واقع امروزه مبتلا به بسیاری از کشورهای جهان است و دلیل آن را هم می‌شود در فرابخشی بودن این حوزه و بروز تعارضات سیاستی و سازمانی دانست. لذا باید دولت آتی به این موضوع توجه جدی داشته باشد.

آقای مهندس محمد حسین حسن زاده:

عدم اشاره در خصوص نیازهای جمعیتی، توسعه و اقتصاد رو به رشد به محیط‌زیست توسط کاندیداهای ریاست جمهوری و عدم ارائه برنامه‌هایی که برای حفاظت از منابع طبیعی و محیط‌زیست و اکوسیستم‌های طبیعی دارند جای ناراحتی و تاسف است. برنامه‌های توسعه، متأسفانه از جنبه نظری رفته‌رفته ارتقا یافته ولی از نظر اجرایی بسیار ضعیف شده‌اند و روز به روز پسرفت کرده‌اند. امروزه شاهد ضعف عمده در دیپلماسی محیط‌زیست و دیپلماسی آب بین کشورهای همسایه بخصوص ترکیه و افغانستان هستیم و اغلب در کشور به موضوع آب و محیط‌زیست رویکرد سخت‌افزاری، رسمی، دولتی و حتی امنیتی وجود دارد و متأسفانه سایر بخش‌ها در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی نقش قابل توجهی ندارند. از دولت آتی این انتظار می‌رود که بر مسائل آب و محیط‌زیست نگاه دستوری نداشته باشد و برای تعاملات مرزی و همچنین مدیریت و ساماندهی معیشت مردم با لحاظ حفظ منابع طبیعی برنامه داشته باشند. آقای رئیس‌جمهور باید بدانند که محیط زیست سهم نیست که به این و آن سهام بدهند، محیط زیست قابل معامله نیست که در جریانات سیاسی و تعاملات سیاسی نظیر سهم خواهی نمایندگان مجلس، معامله بشود. باید توجه داشته باشند که تالاب‌ها و اکوسیستم‌ها و مناطق حفاظت شده خط قرمز قانون هستند، لطفاً دور زدن قانون به‌خصوص در امور محیط زیست ممنوع باشد.

در دولت آینده باید اصل گفتمان‌ها در حوزه آب و محیط‌زیست تقویت شود. یکی از مشکلات حاضر این است که بخش‌های مختلف در مواردی نمی‌توانند حتی با یکدیگر صحبت بکنند و هر بخشی تنها به دنبال منافع و مصلحت‌های آن روز آن بخش را در نظر می‌گیرد. باید سهم صدای مردم در موضوع و مدیریت محیط‌زیست بالاتر از سهم سیستم‌های

رسمی این حوزه باشد. همچنین از رییس جمهور آتی انتظار و درخواست داریم که قوی‌ترین افراد را به عنوان متولیان بخش‌های مختلف مرتبط با آب و محیط‌زیست انتخاب بکنند. بعلاوه، نظر به شرایط جامعه و کشور اکثر دغدغه‌ها و برنامه‌های مطروحه از طرف کاندیداهای ریاست جمهوری ناظر بر شرایط اقتصادی و معضلات مربوط به اشتغال و فقر بوده است که باید دقت کنیم نباید برای رفع این موارد سراغ راهکارهایی برویم که فشار بر منابع طبیعی را به بیشتر از قبل برسانند؛ لذا از رییس جمهور منتخب درخواست می‌شود که به معضلات محیط‌زیستی به اندازه معضلات اقتصادی اهمیت واقع بشوند چرا که نباید هیچ مصلحتی، بالاتر از حفظ اکوسیستم‌ها، محیط‌زیست و منابع آبی کشور پنداشته شود.

آقای دکتر مهدی ضرغامی:

باید توجه شود که نرخ رشد جمعیت کشور در وضعیت مطلوبی نیست و طبق مطالعات آینده پژوهی در ۲۰ سال آینده یکی از کشورهای مسن خواهیم بود و باید راهکاری جدی برای این موضوع در کنار توجه به مسائل محیط‌زیستی اتخاذ شود. همچنین باید در کشور از طرح‌های کلان بسیار پر هزینه و صرفا با دید پرستیژ مدیریتی عبور کنیم. درواقع در دولت‌های بعدی باید به سمت راهکارهای نرم افزاری حرکت شود. در موضوعاتی نظیر مدیریت آب‌های زیرزمینی باید سراغ مدیریت محلی رفته شود و از مدیریت دولتی کم شود؛ نمی‌شود از تهران راجع به باز یا بسته شدن چاه‌ها دستور بدهیم و منتظر اثربخشی آن باشیم. بعلاوه، حتما باید ساختار و چارت سازمانی حوزه آب و محیط‌زیست مورد مطالعه جدی قرار گیرد. کارهای عجله‌ای که بخصوص در بحث معاونت آب وزارت نیرو صورت گرفت خیلی پر هزینه بوده و رسوب اطلاعات متخصصین ما ممکن است در این فرایند از بین برود.

در ادامه و در بخش پرسش و پاسخ، مخاطبان جلسه به ذکر نکاتی پرداختند که اهم موارد مطروحه عبارت‌اند از:

- ✓ لزوم توجه به مسئله آب هیرمند و ایجاد مذاکره با دولت افغانستان
- ✓ لزوم توجه به مسایل خلیج فارس و آبریان آن (از تنگه هرمز سالانه هزاران اقیانوس‌پیما و نفت‌کش وارد این مرز آبی ایران می‌شود ولی جمهوری اسلامی و کشورهای منطقه نتوانستند که تنگه هرمز را به یک میراث طبیعی تو دنیا ثبت کنند و معاهده‌ای بنویسند که هزینه آلودگی و تخریب محیط‌زیستی را پرداخت کنند).
- ✓ لزوم انجام مطالعه آمایش سرزمین در سیاست‌های کلان و برنامه‌های عملیاتی
- ✓ لزوم هم‌سو سازی اسناد بالادستی کشور و طراحی مکانیسم جلوگیری از تصویب برنامه‌های ناسازگار با محیط‌زیست در کشور
- ✓ لزوم توجه به شفافیت در تصمیم‌گیری‌های حوزه آب و محیط‌زیست و همکاری با رسانه‌ها و سمن‌ها
- ✓ لزوم توجه به تولید داده و دسترسی آزاد به اطلاعات

- ✓ لزوم توجه به آبخیزداری و آبخوانداری در نظام برنامه‌ریزی، آینده‌پژوهی محیط‌زیست
- ✓ لزوم توجه به موضوع آب مجازی، مدیریت کشاورزی، مدیریت یکپارچه زیست‌محیطی و منابع آب
- ✓ لزوم توجه به حقابه‌های محیط‌زیستی
- ✓ لزوم حرکت دولت به سمت اقتصاد سبز
- ✓ لزوم بهینه‌سازی در بخش‌های مختلف مصرف و اجرا
- ✓ لزوم ایجاد سیستم پرداخت در قبال خدمات اکوسیستم
- ✓ لزوم بازگشت مرجعیت تنوع زیستی به سازمان حفاظت محیط‌زیست
- ✓ استفاده از سیستم جمع‌آوری آب باران در کشور
- ✓ لزوم توجه به مسایل سهمیه‌ها، رانت‌ها، زندانی شدن فعالان محیط‌زیست و کشته شدن محیط‌بان‌ها
- ✓ لزوم ایجاد شبکه‌ای از متخصصان مثل نظام مهندسی به صورت غیر دولتی
- ✓ لزوم تهیه الگو و مدل توسعه همه‌جانبه پایدار و متوازن و پوشش دهنده همه ابعاد انسانی، طبیعی، تاریخی، تمدنی و فرهنگی
- ✓ لزوم عدم استقرار صنایع آب‌بر و مراکز جمعیتی در کویر مرکزی ایران
- ✓ لزوم انجام آسیب‌شناسی مسیر رفته شده از گذشته تاکنون
- ✓ لزوم توجه به توسعه پایدار و توسعه جمعیت با عقلانیت و برنامه
- ✓ لزوم توجه به موضوع تغییر اقلیم در برنامه‌های آتی کشور
- ✓ لزوم بهره‌گیری از مدیرانی غیر از مدیران بدنه وزارت نیرو و مدیران متخصص در نظارت بر پروژه‌های آبی
- ✓ لزوم ایجاد وزارت آب و توجه تخصصی به موضوع آب در آینده
- ✓ لزوم ایجاد یکپارچه‌نگری بین سازمان‌ها
- ✓ لزوم توجه به بحث حسابداری آب (Water accounting) و بحث‌های اقتصادی آب و محیط‌زیست
- ✓ لزوم توجه به خلاهای موجود در قوانین آب و بازنگری کلی روی مسایل قوانین آب کشور
- ✓ لزوم تغییر دیدگاه بالا به پایین
- ✓ لزوم توجه به مسایل اجتماعی و جامعه‌شناسی در تصویب قوانین آب
- ✓ لزوم توجه به موضوع آموزش و مدارس
- ✓ پیشنهاد انتصاب مدیران زن در حوزه آب و محیط زیست
- ✓ پیشنهاد حضور متخصصان آب در مدرسه‌ها و همچنین اجرای برنامه‌های نظیر اکوتوریسم برای دانش‌آموزان
- جهت انس و برقرای ارتباط با محیط‌زیست
- ✓ لزوم برقراری تعادل بین دو رویکرد امنیتی و محیط‌زیستی در موضوع آب‌های مرزی
- ✓ نیاز به تأمین حقابه تالاب‌ها و احیای آب‌ها زیرزمینی از طریق «انقلاب کشاورزی سخت» برای حل موضوع پروانه‌های کشاورزی با تبدیل آب به انفال به کمک مراجع تقلید

- ✓ لزوم توجه به تغذیه مصنوعی و تجارب موفق در این زمینه در کشور
- ✓ لزوم توجه به مسایل و مشکلات سد تنگ سرخ بشار، رودخانه بشار و اکوسیستم پارک ملی دنا.

در نهایت، آقای دکتر ضرغامی به جمع‌بندی نکات ارائه‌شده در جلسه پرداختند که اهم موارد مطروحه عبارت‌اند از:

- ✓ لزوم تحول و انقلاب در بخش کشاورزی و اصلاح الگوی کشت در کنار توجه به آمایش سرزمین
- ✓ لزوم توجه ویژه به امر بازچرخانی آب در کنار باز تخصیص. به طور مثال در موضوع انتقال آب از زاب به دریاچه ارومیه، یکی از دغدغه‌ها، اطمینان از عدم برداشت آب در مسیر انتقال است؛ این در حالی است که می‌توان آب را در مسیر انتقال برداشت کرده و ثروت و ارزش افزوده ایجاد کرد و سپس با بازچرخانی آن را به مسیر برگرداند.
- ✓ لزوم توجه به ایجاد گفتمان‌ها که منجر به ایجاد دانش جدید و سرمایه اجتماعی خواهد شد.
- ✓ لزوم توجه کافی به مسائل و جنبه‌های بین بخشی آب و محیط‌زیست (به میزان توجه به مسائل فنی در کشور) در بخش‌های مختلف کشور از جمله دانشگاه‌ها، وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط‌زیست نظیر حقوق محیط‌زیست، اقتصاد محیط‌زیست (اقداماتی نظیر مالیات آلودگی آب)، علوم اجتماعی آب (توسعه مشارکت مردمی)
- ✓ لزوم توجه به ایده‌های بومی موفق نظیر آبخیزداری و همچنین توجه به پتانسیل گردشگری مناطق
- ✓ لزوم پیگیری پیشنهادهای از طریق دو مسیر به صورت موازی. یکی درخواست از رییس جمهور و دولت آتی و دیگری بردن این موارد به سطح جامعه و تبدیل آن‌ها به مطالبات عمومی به کمک سازمان‌های مردم نهاد.

با احترام

دبیرخانه اتاق گفتمان آب

<http://wdr.tabrizu.ac.ir>
wdrtabriz@gmail.com
[telegram.me/wdrtabriz](https://t.me/wdrtabriz)
sapp.ir/wdrtabriz
[instagram.com/wdrtabriz](https://www.instagram.com/wdrtabriz)

دبیرخانه خانه آب ایران

<http://WaterHouse.ir>
IranWaterHouse@gmail.com
[telegram.me/WaterVoice](https://t.me/WaterVoice)
[telegram.me/WaterOnline](https://t.me/WaterOnline)
[Instagram.com/IranWaterHouse](https://www.instagram.com/IranWaterHouse)

قدردانی: از آقای آرمین نوربخش به‌خاطر دبیری جلسه و از سرکار خانم مهسا قطبی‌زاده و آقای آرش تقی‌پور زارعی به‌خاطر مستندسازی و تهیه متن این گزارش قدردانی می‌گردد.